

PALU EVLERİNİN MİMARİ AÇIDAN İNCELENMESİ

Architectural Research of Palu Houses

Mahmut KAHRAMAN*

Özet

İlk çağlardan günümüze yerleşim yeri olan Palu; tarihi boyunca ticari, kültürel, merkezi ve önemli bir kavşaktır. Bu çalışmada; yukarı Fırat havzasında yer alan ve birçok medeniyete beşiklik eden Palu'nun kendine has mimari yapısının incelenmesi, Palu'daki yerleşim yerlerinin konumu, coğrafyanın mimari yapının tasarımına etkileri ve yerel faktörlerin ortaya konulması amaçlanmıştır. Palu sivil mimari örneklerinin bulunduğu, Palu'nun en eski mahallelerinin belirlenmesi, binaların kurulduğu alanların zemin yapısı, arazi yapısı, binaların araziye yerleşim şekilleri, binalarda kullanılan malzemeler, tasarımı etkileyen faktörler ve sokak dokusu gibi birçok faktör incelenmiştir. Bu değişkenlere bağlı Palu evlerinin Harput evleri ile benzerliklerinin ve kendine has yapısının ortaya konulması sağlanmıştır. Bu çalışmada Palu merkezdeki yerleşim yerleri ve bu yerleşim yerlerindeki sivil mimari örnekleri incelenmiştir. Bu amaçla Palu yerleşim yerleri ve evleri belirli aralıklarla yerinde arazi çalışması yapılarak incelenmiş, yazılı ve görsel arşiv taraması yapılmıştır.

Palu evlerinin, Harput evleri gibi dar sokakları olan ve kat kat boncuk taneleri gibi araziye dizilen bir yapıya sahip olduğu tespit edilmiştir. Evlerin temellerinde büyük kütleli taşlar, dere taşları ve üst katlarda ise kerpiç kullanıldığı görülmüştür. Binanın belirli yerlerinde yontma taş olarak genellikle kireç taşı kullanılmıştır. Temelerde kireç ağırlıklı harç kullanılmış, duvarların merkezleri dışında ise dere taşlarına ağırlık verilmiştir. Yontma kireç taşları genellikle pencere ve kapı kenarlarında, temel ve subasman merkezlerinde taş kemerlerde ve taş duvarlarda kullanılmıştır. Dış cephe merkezlerinde kullanılan yontma taşları binaya sık bir görüntü verdiği gibi, duvarların mukavemetinin artırılmasında, duvarın gönye ve istikametinin belirlenmesinde en önemli unsur olmuştur.

Palu evleri Murat Nehri havzasına kurulduğu içindir ki hep hava akımlarına maruz kalmıştır. Arazi eğimlidir. Evlerin üst katlarında ahşap üzeri sıva tekniği ile tasarım ve kullanım özgürlüğü arttırmıştır. Duvarlarda bütünlüğü sağlamak ve herhangi bir deprem anında evin duvarlarının birlikte bir bütün olarak hareket etmesini sağlamak amacıyla ahşap hatıllar kullanılmıştır. Zeminde ve tavandaki ahşap kullanımı ve tavan-taban arasında ısı yalıtımını sağlamak amacıyla döşemelerde dal, yaprak, sap malzemeleri kullanılmıştır. Palu'da evlerin zeminlerinde genellikle kemer sistem tercih edilmiştir.

Tüm bu teknik uygulamalar, tasarım ve malzeme seçimleri de göstermiştir ki, Palulu ustalar coğrafyaya karşı eldeki mevcut imkânları çok doğru ve akılcıca kullanabilmiştir. Palu'nun köklü tarihine ve önemli bir merkez olmasına karşın, özellikle sivil mimari örneklerin korunamaması, şehrin doğal ve sosyal etkenlere bağlı yer değiştirmesi, şehrin sivil mimarisi hakkında ciddi bilgi ve belgelerin bulunmaması bu konuda araştırmacıların ve bilim adamlarının araştırma yapması konusunda bir ihtiyacı da ortaya koymaktadır. Palu evleri tasarımına etki eden faktörlerin saptanması,

* İnş. Yük. Mühendisi e-mail:m.kahraman@gtu.edu.tr

mimarideki çözüm yöntemlerinin ve sivil mimari özelliklerinin ortaya konulması, Palu'nun yaşatılmasında ciddi katkılar sağlayacaktır.

Anahtar Kelimeler: Palu Evleri, Harput Evleri, Palu, Harput, Kültür, Yaşam, Mimari

Abstract

Since the ancient times Palu has been a preferred settlement, a commercial and cultural center and an important intersection. Palu is located at North Euphrates basin and has been a settlement for a lot of civilizations. The aim of this research is to analyze the unique architectural structure of Palu, the location of settlements, the effects of geography to the design of architectural structures and emphasize local factors. In this study Palu's oldest districts which had civilian architectural examples were investigated. Soil and land form of the areas that the buildings are settled, the emplacement types of the buildings, the materials used in the buildings, the factors affecting the designs and the street textures are also studied.

Palu houses' similarities to Harput houses and unique structure of itself is shown with this variables. The settlements and houses at the city center and civilian architecture examples are investigated by an on-site field study on specified intervals, written and visual archives scanned.

Palu houses, like Harput houses had narrow streets and aligned in layers like beads, On the foundation of the houses big mass watercourse rocks were used and for upper floors adobes were used. For some specific parts, as ashlar, generally limestone was used. For the foundation lime dense mortar is used, except the center of the walls watercourse rocks were mainly used. Ashlar limestones were generally used for sides of doors and windows, foundation and sub-basement centers stone arches and stone walls. Ashlars used at the center of exterior walls not only gives the building a stylish image, but also strengthens the wall and it is the most important element for alignment and direction determination of the wall. Due to the fact that Palu houses are built on Murat river basin, they have always been exposed to air currents.

Land is inclined. At the upper floors of the houses with plaster on wood techniques, freedom of design and use is increased. To ensure integrity in walls and act as a whole under earthquake circumstances wooden beams are used. In order to ensure thermal insulation use of wood on the floor and ceiling is preferred and inside the floor and ceiling spruce, leaf, stem materials used in upholstery. In Palu for floors of houses arched system is generally preferred. All these technical applications, design and material selections shows that;

Craftsmans of Palu used available resources very accurate and wise against the nature of the geography. Although Palu is an important center and has a rooted history, especially the lack of conservation of civilian architectural examples, displacement of the city especially due to natural and social factors, the absence of serious information and documents about the civilian architecture of the city shows that; there is a need for researchers and scientists to do research on this subject. Detection of the factors affecting the design of Palu houses, solution methods in architecture and demonstration of civilian architectural features will provide serious contributions to cherish Palu.

Keywords: Palu houses, Harput houses, Palu, Harput, Culture, Architecture

GİRİŞ

Palu, Yukarı Fırat Havzası içerisinde bulunan Elazığ iline bağlı bir ilçedir. Palu deniz seviyesinden 863 metre yüksekliktedir. Palu çöküntü alanı üzerinde kurulmuştur. İlçenin üç tarafı yüksek tepelerle çevrilidir. İlçenin vadi tabanından Murat Nehri geçmektedir. Palu Murat Nehri havzasında kurulmuştur. Murat Nehri havzası içerisinde vadi tabanına ulaşan tüm dere bağlantıları ve yollar oldukça düzdür. Bu düz alanlar nehrin sağ ve sol sahillerinde bereketli yerleşim yerlerini oluşturur. Palu ilk çağlardan beri bölgenin önemli bir yerleşim alanı olmuştur. M.Ö. 5000 yıllarına ait bulgular mevcuttur. 1900'lü yılların başında 30 bini aşkın nüfusu, 8 nahiyesi ve 316 köyü olan bir ilçedir (Web1).

Palu, Doğu Anadolu Bölgesi'nde önemli ticaret merkezlerinden biriydi (Karabulut, S.). Elazığ'da kültürel anlamda en köklü, en önemli iki yerleşim yeri saymaya kalksak hiç şüphesiz bunlar Harput ve Palu olur. Aynı bölgede, aynı medeniyetlerin etkisi altında kalan bu yerleşim merkezlerinin geleneksel yapı özellikleri de aynı gibidir. Palu evleri coğrafyadan ve yaşam şeklinden kaynaklanan ayrıntılarla değişiklikler gösterse de, genel olarak mimari tarz benzerdir denilebilir.

ŞEHİRİN GELİŞİMİ VE KENTSEL KURULUM ALANI

Palu'nun eski yerleşim alanı; şu anki ilçenin 3 km kuzey-kuzeydoğu istikametinde ve Kalebaşı tepesi denilen tarihi Palu Kalesi'nin bulunduğu tepenin altındaydı. Bu tepe denizden ortalama 1125 m yüksekliğinde olup, yeni Palu'nun en düşük kotu ise ortalama 863 m' dir. Kale şehir arasındaki kot farkı ise 260 m dir. XVI. yüzyılda Palu şehrinin merkezi; Palu Kalesi'nin Murat Nehri'ne bakan cephesinin olduğu ve Murat Nehri'ne kadar uzanan, en eski ve antik yerleşim yeri üzerine kurulmuştur (Ek.1). Bu alanın arazi kotu ortalama 967 m - 888 m arasında, arazi eğimi ise %30 - %48 arasında değişmektedir. Palu'nun ilk yerleşim yeri konumundan dolayı kalenin aşağısı, alt tarafı tabirlerinden olsa gerek Aşağı Mahalle olarak isimlendirilmiş ve öyle bilinmektedir. Eski Palu'nun kurulduğu alan da oldukça sınırlıdır. Palu geliştikçe zaman içerisinde şehir merkezinin yeri değişmiş ve mahalle sayısı artmıştır. Palu'da ticaretin ve nüfusun artmasıyla Kasimiyye ve Çarşıbaşı Mahalleleri oluşmuştur. Çarşıbaşı Mahallesi'ndeki resmi yapıların artmasının, Palu'nun gelişimine ve mimarisinin gelişmesine ciddi katkıları olduğunu söyleyebiliriz. Çarşıbaşı Mahallesi arazi kotu 987 m-931 m arasında değişen kot yüksekliğine sahip olup, arazi eğimi %12- %40 arasında değişmektedir. Bu mahalledeki yerleşim yeri ve zemin yapısı da gelişmeye asla uygun olmayıp, bu mahallenin kalenin güney cephesinde ve Murat nehrine olan yönelimi şehrin bu alanda genişlemesine imkan tanımıştır. Ayrıca bu alan korunaklı olup, kuzey hava akımlarından korunmayı sağlamıştır. Modern anlamda ilk kentleşme; Çarşıbaşı Mahallesi'nin çevresinde oluşmuştur dersek yanlış olmaz. Palu şehri, Palu Kalesi çevresine yeni yerleşim yerlerinin eklenmesine, genişlemesine dayalı genişlemiş

ve mahalle sayısı artmıştır. Palu'nun gelişimindeki en büyük faktörlerden biri de hiç şüphesiz Palu köprüsüdür. Tarihi Palu Köprüsü şehir merkezini, Murat Nehri'nin karşı tarafına bağlıyordu (Karabulut, S.). Köprü'nün varlığı Palu şehrini karşı bahçeler denen ve Palu'nun geçimini ve hayatını idame ettirecek tarımsal alanların oluşumuna ve ulaşımına imkân sağlamış, aynı zamanda Palu'nun ticari anlamda bir kavşak noktası olmasını sağlamıştır. Bölgeyi M.S. 1649-1650 yılında gezen ünlü seyyah Evliya Çelebi ise Palu Hükümeti'nin şehir merkezinin kalenin dibinde bin toprak evden oluştuğunu; şehrin kadısı, muhtesibi ile voyvodasının mevcut olduğunu belirtmektedir.

Palu XVI. yüzyılın ikinci yarısında kalenin üst tarafında bugün “Zeve Bölgesi” olarak adlandırılan sahaya kaymış ve bu bölge yerleşime açılmıştır. Daha sonraki yüzyıllarda ise Zeve mahallesi bu bölgede kurulmuştur (Karabulut, S.). Zeve Mahallesi Çarşıbaşı mahallesine komşu olup, mahalle Palu kalesinin kuzey eteklerinden başlayarak genişlemiştir. Eski dönemlerden kalma güvenlik amaçlı kaleye yakın olma çabası dışında, bu alan Murat Nehrinin soğuk, nemli ve hava akımlarının fazla olduğu bölgenin etki alanının nispeten dışında ve nehrin havzasındaki hava akımlarından korunaklı, daha izole bir bölgeyi ihtiva ediyordu. Mahallenin kotu 1076 m-1061 m arasında, arazinin eğimi ise %5- %54 arasında değişmektedir. Zeve mahallesinin genişlemesi sonrası oluşan yerleşim yerlerine yukarı mahalle denilmiş, bu gölge yukarı Palu olarak da anılmıştır.

Palu'daki en önemli mahalleler Aşağı Mahalle, Kasimiyye, Çarşıbaşı, Zeve, Karşı Bahçeler, Çayyukarı Bahçeler, Enes Bahçeler'dir. Palu Kuzey Doğu Anadolu fay hattı üzerindedir (Avcı, V; Sunkar, M.). Palu'nun yıllar içinde dönüşümünde ve mimari anlamda değişiminde deprem, yerleşim alanının eğimli olması, arazinin yerleşim açısından sınırlı olması, heyelan, yangın gibi birçok faktör etkili olmuştur. Tüm bu etkenlerden ilçenin kent ticari merkezi, kentsel yapısı ve yerleşim yeri zamanla değişmiştir. Örneğin en son 1928 ve 1941 yıllarında çıkan yangınlarla ilçe merkezi Yukarı Zeve denilen yere kaymıştır (Karabulut, S.).

Zeve mahallesi zamanla cazibesini yitirmiş, şehir bugün ki Palu ilçesinin olduğu bölgeye taşınmıştır. Palu'nun taşınmasındaki doğal etkenler yanında yeni alanın arazisinin daha geniş ve arazi eğiminin daha uygun olması ve yerleşimin karşı bahçeler denilen tarımsal ve sayfiye alanına daha yakın olması bu bölgenin cazibe merkezi olmasında ve gelişiminde en büyük etkindir.

Palu'nun şu anda kurulduğu arazi tıpkı Elazığ gibi kuzey-güney yönünde eğime sahiptir. Arazi kotu 922 m-865 m arasında olup, eğim ise %1- %14 arasında değişmektedir. Palu'nun doğu, batı yönündeki yerleşim alanı Palu kalesi eteklerine kadar uzanmakta olup, arazi eğimi %1- %4 arasında değişmektedir. Palu'nun kurulduğu arazi kuzey güney istikametinde Murat nehri eteklerine kadar uzar. Palulular bu arazi eğimine uyumlu şekilde evlerini inşa etmiştir. Palu'nun merkezinin Elazığ Bingöl karayoluna sapa konumda olması, yeni yerleşim yerinin de ilçenin genişlemesinde yetersiz kalmasından dolayı

tıpkı Harput'ta olduğu gibi Palu'nun da cazibe merkezi olması ve büyümesi önünde en büyük engeli teşkil etmiştir (Kahraman, M; 2014).

PALU EVLERİNİN TASARIMINDAKİ EN ÖNEMLİ ETKENLER

Eski Palu evlerinin tasarımında Palu'nun yerleşim alanının konumu, yapısı ve doğal etkenleri etkili olmuştur desek yanlış olmaz. Eski Palu'nun yerleşim yeri Kale'nin Murat nehrine bakan cephesinin hemen altında idi (Ek.2). Anadolu'nun birçok yerleşim yerinde olduğu gibi Palulular da evlerini tepelerin eteklerine kurarken, Murat Nehrinin bereketli havzasını tarım için kullanmışlardır.

Eski Palu şehir merkezinin yer değişimleri ve yeniden dönüşümleri Palu evlerinin de zaman içerisinde yeni şartlara, yeni konuma, yeni anlayışlara göre değişmesine ve özellikle yapı tasarımının değişmesine, dönüşmesine ve şekillenmesine neden olmuştur diyebiliriz. Diğer bir ifadeyle arazinin eğimi ve zeminin stabilitesi, ticari alanların yıllar içerisinde değişimi, Murat Nehri havzasına göre mahallelerin konumundaki yönelimlerinin değişmesi, havza içerisinde bahçelerin konumu, Palu evlerinin şekillenmesinde en önemli etkenler olmuştur. Palu evlerinde yerleşim şekli olarak tek değişmeyen unsur evlerin arka cephelerini Palu kalesine verirken, yüzünü yani ön cephelerini manzaraya yani Murat Nehrine, havzadaki bahçelere dönmesidir.

Eski Palu gibi Harput da, şehir olarak yer değiştirmek zorunda kalmıştır (Kahraman M.,2007). Palu ilçesinin kurulduğu alanda Harput şehrinin kurulduğu alan gibi sınırlı ve gelişime yetersiz bir alandı (Kahraman, M.,2014). Palu evlerinin oturma alanı oldukça sınırlıdır. Kale çevresindeki arazilerin eğiminin ortalama %30 - %35'lere varan eğimde olması binaların kat kat ve manzaraya hakim bir şekilde konumlandırılmasına imkan tanımıştır.

Eski Palu evlerinde bahçeler sınırlıdır ama yerleşim alanı dışında Murat Nehri havzasında bağ ve bahçelerin bulunduğu alanlarda Palu çok büyük yeşil bahçelere ve doğal güzelliklere sahiptir. Özellikle Murat Nehri karşısındaki bahçeler tarım alanı olarak kullanılmıştır.

Palulular Murat Nehri kenarındaki bu bahçelerde, bağ evlerinde sosyal ve kültürel anlamda yazın birbirinden güzel eğlenceler, etkinlikler düzenlemişlerdir (Kahraman, M;2007). Palu bahçelerinde söylenen gazellerin, elezberlerin yankıları dağlara çarpa çarpa Palu'da evlerin içlerine kadar dolardı (Talu, F.). Bilindiğinin aksine Palu Elazığ kültürünün yaşandığı nadide ilçelerimizdendir.

PALU EVLERİ ve ÖZELLİKLERİ

Eski Palu evleri de Harput evleri gibi dar sokakları olan ve kat kat boncuk taneleri gibi araziye dizilen bir yapıya sahip olduğu tespit edilmiştir. Palu evleri zemin üstü bir kattır. Yani genellikle 2 katlıdır. Büyük konaklar zemin üstü iki kat yani 3 katlıdır. Arazi eğiminin azaldığı bölümlerde geniş oturma alanına sahip tek katlı evlere de rastlanır. Evlerin alt katlarında kiler, mutfak, samanlık, ahır, selamlık oda, ocak başları vardır. Bahçelerde ise tandır başları, ocak

başları, odunluk, samanlık vardır. Evlerin üst katlarında ise selamlık oda, haremlik odalar vardır. Bazı evlerde manzaraya yönlendirilmiş etrafı kapalı açık sofalı evlerde mevcuttur.

Genellikle evlerin subasmanları taştan üzeri kerpiçtendir. Alt katlarda binayı arazi kotunda inşa edebilmek ve kot kazanmak için taş kemerli duvarlar yapılmıştır. Bu alanlar genellikle ahır kiler, samanlık, odunluk olarak tasarlanmıştır. Palu evlerinde genellikle dere taşları ve moloz taşlar kullanılmıştır. Murat Nehri havzasında olmanın avantajı ile, evler de dere taşlarından inşa edilmiştir. Selamlık, haremlik avluların zemini taşlarla örülüdür.

Palu'nun tarih boyunca deprem ve heyelan riski taşıyan bölgede olmasından dolayı evlerin temellerinde kireç ağırlıklı harç kullanılmış, duvarların merkezleri yontma taş, diğer kısımlarda ise dere taşlarına ağırlık verilmiştir. Evlerin temellerinde büyük kütleli taşlar, dere taşları ve üst katlarda ise kerpiç kullanıldığı görülmüştür.

Palu evlerinde zemin katlar, oluşturulan kemerler üzerine oturtulmuş ve büyük açıklıklar dikme ve kemer sistemi ile geçilmiştir. Kemerler, kireç ve yer yer bazalt taş malzeme ile oluşturulmuştur. Duvarların tüm merkezleri düzgün ve yontma taşlarla yapılırken duvar ara bölümleri döşeme kotuna kadar dere ve moloz taşlarıyla örülmüştür. Pencere ve kapı kenarları genellikle yontma kireç taşından yapılmış ve düzgün merkezler oluşturularak binaya şık bir görüntü verilmiştir. Ev duvarlarının tüm merkezleri taş ustaları tarafından düzgün taşlarla merkez oluşturma ve depreme karşı mukavemet kazandırmak amacıyla gönyeli örülmüştür. Merkez dışındaki duvarlar ise yine dere taşları ile örülüdür (Kahraman M;2007).

Palu evlerinde kerpiç uygulamaları oldukça fazladır. Eski Palu'nun zamana direnememesinin ve günümüze kadar ulaşamamasının en önemli nedenlerinden biride inşa malzemesi olarak kerpicing çok kullanılmasıdır. Kerpicing nem açısından sağladığı konfor eşsizdir. Kışın sıcak yazın serin tutması ve yapı malzemesi olarak ucuz olması nedeniyle Anadolu'nun her yerinde tercih edilmesine neden olmuştur. Kerpiç duvarlarda kullanılan hatıl aralıkları binaya sağlamlık kazandırma ve depremlerde binanın yatay yüklere karşı direnmesini sağlaması amacıyla sık aralıklarla kullanılmıştır. Ayrıca bu hatıllar mukavemet dışında binaların duvarlarda kapı, yüklük, dolap ve ocak gibi evlerin olmasa olmazı olan boşluklarının oluşturulmasında da kullanılmıştır. Palu evlerinde döşemeler Palu bahçelerinde yetiştirilen kavak, dut, ceviz gibi ağaçlardan elde edilen ve düzgün olan kısımlarından kesilen parçalardan oluşmuştur. Döşemelerde ısı yalıtımı yapılması için genellikle saman toprak karışımı çamur yanında talaş malzemesi ve ağaç dal ve yaprakları kullanılmıştır.

Evlerin üst katlarında ise ahşap kemerler ve dikmeler kullanarak ağırlıktan ve malzemeden tasarruf sağlandığı gibi estetik görünüm sağlanmıştır. Evlerin üst katlarında ahşap duvarlar (Hımış) kullanılmıştır. Bu durum, tasarımcıya evin tasarımında özgürlük tanırken, mukavemet açısından eve ekstra yük gelmesine

de engel olmuştur. Palu evlerinde, Harput evlerinde olduğu gibi genellikle ahır, kiler, samanlık evin altlarında yer almıştır (Kahraman M;2007). Evler zemin üstü bir katlı olup, Palu evlerinde Kireç taşı ve dere taşları ağırlıklı bir yapı söz konusudur. Resmi binalar da taş işçiliği, duvar örgüleri sade ama oldukça çekicidir.

Sıvalar Palu evlerinde killi topraktan ve saman karışımı ile yapılmıştır. Palu evlerinde sıvaları iç sıvalar, dış sıvalar olarak ayırabiliriz. Ayrıca sıvaları kaba ve ince sıvalar olarak da tasnif edebiliriz. Kullanılan sıva kumunun inceliği ve samanın boyutu sıvanın sınıfını belirler. İç sıvalarda sıvanın son aşamasında ustanın perdah yapması ve köşeleri yani merkezleri düzgün çıkarması iç sıvalarda oldukça önemlidir.

Palu evlerinde damlar kendine has yapı arz eder. Harput'ta olduğu gibi damlarda selamlık ve haremlik diye ayırabiliriz (Kahraman, M;2014). Ailenin günlük hayatı içerisinde kullandığı bölüm dışarıdan izoledir. Damın bu bölümlerinin çevre evlerden görülmemesi için tedbirler alınmıştır. Damlar ise Palu'nun yazın uyuduğu, kışlık erzaklarını yaptığı alanlardır. Mehtaplı gecelerde Murat Nehri serinliğinde uyunurken damlardan yükselen nice gazeller, nice hoyratlar nehrin iki yakasından kale kayalarından yankılanırdı. Palu damları ayrıca kurutmalıkların, salçaların, reçellerin yani kışa hazırlıkların yapıldığı alanlardır. Damların yapımında kil ve silt yoğunluğu fazla olan Palu'nun bağ ve bahçelerinden getirilen killi topraklar kullanılmıştır. Bu evlerde sonbahar gelmeden damlar ve duvarlar sıvanarak bakım yapılmıştır. Böylelikle damların suya karşı yalıtımı sağlanmıştır.

Palu evlerindeki Haremlik odalarda ocaklar, gusülhaneler, çarklar, yüklükler, çiçeklikler mevcuttur. Bu odaların pencereleri Murat Nehrine yani manzaraya yöneliktir. Pencereler ve kapı genişlikleri küçüktür. Palu evlerinde ayrıca pencere ve kapı çevrelerinde kireç taşı uygulamaları yerine ahşap uygulamaları da oldukça fazladır. Evlerde şahnişin (şahnişen) cumbalar yani çıkmalılar vardır. Bu çıkmalıların manzaraya yönelme çabasına bağlı gönyeli olanları da mevcuttur.

Palu evlerinde kışlık odalar çevre ile irtibatı oldukça az ve binanın orta kısımlarında yer almıştır. Isınmada kürsübaşları - ocaklar – tandır başlarından yararlanılmıştır.

Palu'da konaklar da vardır. Palu Konakları, Harput Konakları gibi geniş heybetli ve Dervaza denen kapılara sahiptir (Kahraman, M;2014). Konaklar selamlık daire, selamlık avlu, haremlik daire, haremlik avludan oluşmaktadır. İklimin daha uygun olmasından dolayı Palu konaklarında selamlık odalarında Harput konaklarına göre daha geniş ve sayıca daha fazla pencere vardır diyebiliriz.

Sonuç

Anadolu'daki yerleşim yerlerindeki geleneksel mimarisinin ortaya konulması, yörenin özgün farklılıkların belirlenmesi, medeniyetimizin en önemli gös-

tergelerinden biri olan Türk mimarisinin derinliğinin ortaya konulmasında da, büyük bir imkân sağlayacaktır. Ayrıca bu ayrıntılar ışığında Palu evlerinin yaşatılması ve doğru restorasyonlar yapılabilmesi bakımından mimari tasarım kriterlerinin ve kullanılan malzemelerin belirlenmesi ve ortaya konulması önemlidir. Bu çalışmada kaynak yetersizliği nedeniyle özellikle belirli aralıklarla sahada yapılan çalışmalar ışığında kaynak oluşturma yoluna gidilmiş, Palu evlerinin genel özellikleri ortaya konulmaya çalışılmıştır. Palu'nun her yönüyle araştırılması, kültürünün ve mirasının sağlıklı olarak ortaya çıkarılması Harput coğrafyasını anlamada büyük katkılar sağlayacaktır. Palu evlerinin genel özellikleri ve tasarım kriterlerinin belirlenmesine yönelik çalışmaların artırılması Palu'nun köklü kültürünün ve öneminin anlaşılmasında da katkılar sağlayacaktır.

KAYNAKLAR

- Avcı, V., Sunkar. Murat Palu (Elazığ) - Bingöl Arasında Doğu Anadolu Fay Zonu Üzerinde Görülen Heyelanların Litolojik Birimler Ve Fay Hatlarıyla İlişkisi, Mta Dergisi (2018) 157
- Çelebi, E., Seyahatname (Sad. Tevfik Temelkuran-Necati Aktaû), Üçdal Neûriyat, C.3-4, İstanbul, (1986), s.867
- Kahraman, M., Kayalıklar Üstünde Bir Şehir Harput ve Mimarisini, Tarihten Günümüze Elazığ Kongresi. Atatürk Araştırma Merkezi, Fırat Üniversitesi Cilt 1 s.337
- Kahraman, M., Bir Hazinedir Palu Evleri. Palu Kültür ve Dayanışma Derneği Yayınları (2007) Sayı 3 s.47
- Kahraman, M., Palu İlçesi saha çalışmaları (1996-1998)
- Karabulut, S., Palu'nun Siyasi / Ekonomik Tarihi (XIV-XVIII. Yüzyıllar Arası) Ve Palu Çarşısı'na Dair Vakıfname Belgesi'nin Tercümesi OTAM, 41 / Bahar (2017), 145-168
- Karabulut, S., Zazalar Tarihi Kültürel ve Sosyal Yapı, s. 257
- Talu, F., Uzaman Doktor. Kişisel görüşme (2007)
- Web 1. http://www.palu.bel.tr/palu_hakkinda.php (Erişim Tarihi:08.08.2018)

Ekler

Ek 1. Eski Palu Yerleşim Alanının Durumu

Ek 2. Palu'nun Eski ve Yeni Yerleşim Yerinin Durumu